

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Віталій Володимирович Прокопець

Аспірант кафедри філософії,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
Фонтанська дорога, 23, Одеса, 65009, Україна

E-mail: estet.vnirvane@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2198-6003>

Vitaly Volodymyrovych Prokopets

Postgraduate student of the Department
of Philosophy,
National University “Odesa Law Academy”
Fontanska st, 23, Odessa, 65009, Ukraine

УДК 32:1

КОМБІНАТОРНИЙ МЕТОД ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ ЛАНОК ВЕЛИКОГО ЛАНЦЮГА БУТТЯ

Received 28 March 2021; revised 21 April 2021; accepted 10 May 2021

DOI: 10.15421/352106

Анотація

Стаття присвячена вивченню сумісності ідей і формуванню зв'язків у «Великому ланцюгу буття». У цій статті наводяться приклади демонстрації функціонування комбінаторного методу в синтезі сполучуваних ідей, а також загальний аналіз «історії ідей» на основі філософської роботи Артура Онкена Лавджоя «Великий ланцюг буття», який дозволить побачити оригінальні інтелектуальні ходи в структурі філософських світоглядів. Автор статті спробує обґрунтувати зв'язок між сумісністю ідей і появою світоглядів, де світогляди є продуктом поєднання сполучуваних ідей і на цій основі можуть піддатися певним класифікаціям.

Ключові слова: *комбінаторний метод, Великий ланцюг буття, принцип достатку, ланки ланцюга, сполучуваність, історія ідей, сумісність, класифікація світоглядів.*

Combinatory method as a tool for the formation of links of the Great chain of being

Abstract

The article is devoted to the study of the compatibility of ideas and the formation of links in the “Great chain of being”. In this article, examples will be given of demonstrating the functioning of the combinatorial method in synthesizing combinable ideas, as well as a general analysis of the «history of ideas» based on the philosophical work of Arthur Oncken Lovejoy «The Great Chain of Being», which allows to see original intellectual moves in the structure of philosophical worldviews. The author of the article will try to substantiate the connection between the compatibility of ideas and the emergence of worldviews, where worldviews are the product of a combination of combinable ideas and, on this basis, can lend themselves to certain classifications. The theoretical basis and samples of combinations of ideas, principles and elements of the world were laid back in antiquity. Arthur Lovejoy in “The Great Chain of Being” conducts a historical analysis of ideas and gives an extensive description of their significance for the development of philosophical thought and the formation of links in the Great Chain. Such historians of philosophy as Diogenes Laërtius, Bertrand Russell, Etienne Gilson, who made a significant contribution to the understanding of the formation of ideas, deserve special attention in this aspect. Also, one cannot ignore the combinatorial developments of Raimund Lull, who was actively involved in combining ideas in his logical mechanisms. Historians of philosophy mainly concentrated their attention on philosophical teachings, without reflecting some important aspects of the organization of the internal structures of philosophical teachings and theories, leaving without careful consideration important intellectual moves, systems of ideas and ideas in their independent manifestations, which were the foundation of worldviews and all scientific thought in the whole. Historians of philosophy mainly concentrated their attention on philosophical teachings, without reflecting some important aspects of the organization of the internal structures of philosophical teachings and theories, leaving without careful consideration important intellectual moves, systems of ideas and ideas in their independent manifestations, which were the foundation of worldviews and all scientific thought in the whole. The purpose of this study is to demonstrate the functioning of the combinatorial method in synthesizing compatible ideas. A general analysis of the “history of ideas” will also be carried out, argumentation in favor of the emergence of worldviews based on the combination of

combined ideas will be given. This relationship is revealed on a specific example, where the object of research will be one of the most important ideas of mankind, which remains the foundation for many worldviews. Worldviews can be understood as a system of ideas, where a system-forming idea acts as the foundation, one of which is the idea of God, which is present in mythological, religious and philosophical worldviews, which makes it possible to classify them according to some similar criteria. The principle of abundance is understood by the author as a necessary idea of completeness, which is the principle of the formation of links in the Great Chain and generates species diversity in the world of plurality of possible ideas.

Key words: *combinatorial method, Great chain of being, principle of abundance, chain links, history of ideas, compatibility, classification of worldviews.*

Комбинаторный метод как инструмент образования звеньев Великой цепи бытия

Аннотация

Статья посвящена исследованию сочетаемости идей и образованию звеньев в «Великой цепи бытия». В данной статье будут даны примеры демонстрации функционирования комбинаторного метода в синтезировании сочетаемых идей, также проведён общий анализ «истории идей» на основе философского труда Артура Онкена Лавджоя «Великая цепь бытия», который позволит узреть оригинальные интеллектуальные ходы в структуре философских мировоззрений. Автор статьи попытается обосновать связь между сочетаемостью идей и возникновением мировоззрений, где мировоззрения являются продуктом комбинирования сочетаемых идей и на этой основе могут поддаваться определенным классификациям.

Ключевые слова: *комбинаторный метод, Великая цепь бытия, принцип изобилия, звенья цепи, история идей, сочетаемость, классификация мировоззрений.*

Постановка проблеми.

Історики філософії в основному концентрували свою увагу на філософських вченнях, не відображаючи деякі важливі аспекти організації внутрішніх структур філософських вчень і теорій, залишаючи без ретельного розгляду важливі інтелектуальні ходи, системи ідей та ідеї в їх самостійних проявах, які були фундаментом світоглядів і всієї наукової думки в цілому. Артур Лавджой сконцентрував свій розумовий погляд на ідеях і їх сполучуваності, що робить його працю вельми оригінальною і нетиповою. Він вводить саме поняття «історія ідей». Історія ідей – наука про історичний процес створення, збереження і зміни людських ідей. Основу методу складає дослідження одиничних ідей, які вступають в нові поєднання одна з одною і змінюють форми вираження, залишаючись відносно незмінними.

Аналіз досліджень.

Теоретичний базис і спроби поєднання ідей першопочатків і елементів світу були закладені ще за часів античності. Артур Лавджой в «Великому ланцюгу буття» проводить історичний аналіз ідей і дає розлогий опис їх значення для розвитку філософської думки і утворенню ланок Великого ланцюга. Окремої уваги в цьому аспекті удостоїлися такі істори-

ки філософії як Діоген Лаертський, Бертран Рассел, Етьєн Жільсон, які внесли вагомий вклад у розуміння утворення ідей. Також не можна залишити без уваги комбінаторні напрацювання Раймунда Луллія, який активно займався поєднанням ідей в своїх логічних механізмах. Ще однією важливою віхою в галузі дослідження сполучуваності ідей є стаття О.Єременка «Правила гри в бісер», особливо цінні для нас його зауваження щодо ідеї Бога.

Мета статті.

Метою даного дослідження є демонстрація функціонування комбінаторного методу в синтезуванні сполучуваних ідей. Також буде проведений загальний аналіз «історії ідей», дана аргументація на користь виникнення світоглядів на основі комбінування сполучуваних ідей. Зазначений взаємозв'язок розкривається на конкретному прикладі, де об'єктом дослідження стане одна з найважливіших ідей людства, яка залишається фундаментом для безлічі світоглядів.

Виклад основного матеріалу.

«Великий ланцюг буття» Артура Лавджоя – це чудова філософська праця, втім, вона не позбавлена деяких недоліків. В якості преамбули до основного міркування ми розглянемо деякі проблемні місця в праці американського філософа і дамо визначення ключових понять.

Перше, що кидається в очі – це системність і структурованість викладу його «історії ідей», де на початку ми виявляємо генезис ідей в давньогрецькій філософії, бо давньогрецька філософія є виток думки. Поступово піднімаючись по сходах, ми доходимо до розгляду романтизму, попутно охоплюючи багатоманітні біологічні та філософські ідеї XVIII століття. Читаючи працю Лавджоя, можна відчути себе інженером-конструктором, який складає багатовимірний пазл, де поодинокі ідеї є елементами пазла. В ході міркувань ми відкриваємо для себе такі поняття, як «Великий ланцюг буття», «принцип достатку», «історія ідей», тощо. І все ж, не покидає відчуття, що ми щось втрачаємо. Сам Лавджой, розуміючи складність наміченого шляху і широкий простір історії ідей, наповнює свою працю трьома застереженнями, які він експлікує у вступі. Для нас особливо важливо перше: «Перше стосується самої програми, наміченої мною. Вивчення історії ідей повно небезпек і пасток; воно загрожує крайнощами. Саме тому, що воно прагне до інтерпретації та узагальнення, а також до пошуку взаємозв'язку між предметами, які на перший погляд не мають нічого спільного, воно легко може виродиться в надуману генералізацію історичних фактів» [Лавджой 2001: 26]. На жаль, в спробі інтерпретації та узагальненні важливих ідей і їх поєднань, американський філософ залишив без уваги «натурфілософський фундамент», що є його головною помилкою на мій погляд. Як писав Нельсон Гудмен: «Я завжди вважав, що досократики домоглися майже всіх важливих досягнень і зробили практично всі важливі помилки в історії філософії» [Гудмен 2001: 212]. Проте, як здається автору цієї статті, Артур Лавджой домігся поставлених цілей, а саме, показав генерацію ідей і довгий шлях їх синтезу, перетворення в ході історичного процесу.

Тепер що стосується головних понять. Артур Лавджой є зачинателем такого розділу філософії, як «історія ідей» і вводить саме це поняття. Історія ідей – це наука про історичний процес створення, збереження і зміни людських ідей. Дана наука тісно пов'язана з історією філософії, історією науки, історією

літератури та історією культури. Основу методу складає дослідження одиничних ідей, які вступають в нові поєднання одна з одною і змінюють форми вираження. Сам Лавджой дає таку дефініцію: «Під історією ідей я маю на увазі щось одночасно і більш специфічне і менш вузьке, ніж історія філософії. І перша відмінність – в характері тих єдностей (units), до яких історія ідей звертається. Хоча в значній мірі вона має справу з тими ж предметами, що і інші відділи історії думки і багато в чому спирається на отримані там результати, але матеріал свій вона членує по-іншому, по-іншому групує його і встановлює нові зв'язки, розглядаючи предмети під своїм особливим кутом зору. Можна сказати, що її початкова процедура – хоча до паралелей варто ставитися з обережністю – аналогічна вихідної процедурі аналітичної хімії. Звертаючись, наприклад, до історії філософських доктрин, вона проникає в застигли і непорушні системи і, в своїх власних цілях, ділить їх на вихідні елементи, на те, що може бути названо елементарними ідеями, ідеями-одинацями (unit-ideas)» [Лавджой 2001: 9]. Не можна не відзначити інтенцію на те, що загальна будівля доктрини будь-якого філософа чи школи майже завжди є чимось комплексним, таким собі гетерогенним агрегатом. Одним з результатів пошуку ідей-одинаць в таких сумішах буде, я вважаю, та істина, що більшість філософських систем оригінальні і відмінні від інших не стільки своїми елементами, скільки їх поєднаннями.

Іншими центральними поняттями є «Великий ланцюг буття» і «принцип достатку». Великий ланцюг буття – поняття, яке сходить до платонізму і неоплатонізму. Тут мова ведеться про виникнення певного уявлення, де світ є гармонійною структурою, яка з'єднана у Великому ланцюгу і еманує від вищого початку до нижчих утворень. Великий ланцюг буття – багатогранне поняття і воно тісно переплітається з семантикою можливих світів через принцип достатку.

У неоплатоників структуру світу визначає така ієрархія – надсущє Єдине (Благо). Воно еманує в Розум (νοῦς), де відбувається його диференціація на рівносушу безліч ідей.

Розум еманує в Душу ($\psi\upsilon\chi\eta$), де з'являється чуттєвий початок і утворюються ієрархії істот демонічних, людських, астральних, тварин, утворюються розумовий і чуттєвий Космос. Сам неоплатонізм є вчення і світогляд, яке синтезовано з ідей Платона, піфагореїзму, логіки і тлумачень Аристотеля та ін. На цьому прикладі можна спостерігати утворення філософського вчення з ідей інших філософських вчень, що породжує їх структурний взаємозв'язок.

Також, дотримуючись плюральності в підходах, ми можемо розглядати «Великий ланцюг буття» не тільки як авторитарну структуру, утворену зверху вниз, а й як продукт еволюції, де комбінації утворюються від низу до верху, як поетапне ускладнення від нижчого до вищого: «Результатом цього було виникнення певного уявлення про задум і структуру світу, уявлення, яке в середні віки і аж до кінця вісімнадцятого століття беззастережно приймалося багатьма філософами, більшістю людей науки і, більш того, більшістю освічених людей – уявлення про світ як «Великого ланцюга буття»; ланцюга, що зв'язує неозоре, а вірніше (якщо вдатися до менш розпливчатою, але рідко строго застосовуваної логіки принципу безперервності) нескінченне число ланок, розташованих в ієрархічному порядку: від незначних істот, що балансують на грані не-існування, по «кожній можливій» ступені і аж до *ens perfectissimum* - або, в кілька більш ортодоксальної версії - аж до найвищого з можливих типів створеного, між яким і абсолютним буттям різниця мислилася як абсолютна - кожна із ступенів відрізняється від того, що безпосередньо передує і піде «мінімально можливим» ступенем відмінності» [Лавджой 2001:62]. Ланки ланцюга ми дослідимо пізніше.

Тепер щодо принципу достатку. Формулювання принципу достатку: всі існуючі можливості неодмінно повністю реалізуються. Таким чином, «принцип достатку» (деякі його форми можуть називатися принципами безперервності та достатньої підстави) – це гарант повноти ланок в Ланцюгу буття: «Принцип достатку мав на увазі, що кожна ланка в ланцюзі буття існує не тільки і навіть не стільки

для користі будь-якої іншої ланки, але заради себе самої, точніше - заради закінченості і повноти тій послідовності форм, здійснення якої було головним предметом турботи Бога при творінні світу» [Лавджой 2001: 192]. Тут не можна не згадати про «*Notio vasii*», старовинний латинський постулат, який буде використаний проти античного атомізму, він буде пронизувати всю середньовічну схоластику.

Тепер же перейдемо до основних аргументів. Автор статті вважає, що системи ідей породжують світогляди, ідеї утворюють комбінації в залежності від їх сполучуваності. Але головний інтерес для нашого дослідження становлять ідеї «особливого роду» – це якщо хочете «системоутворюючі ідеї», які породжують системи ідей, ці оригінальні ідеї здатні до поєднання і поглинання інших ідей. Вони є верхніми ланками Великого ланцюга. Одна з найважливіших ідей, яка пронизує весь філософський і науковий фундамент – це ідея Бога. Вона настільки багатогранна, що може поєднувати в собі безліч ідей і властивостей.

Наприклад, ідея Бога містить у собі неоплатонічну (елеатську) ідею Єдиного, трансформовану Августином і Миколою Кузанським. І в той же час – аристотелевську ідею про першодвигун, що пройшла через східний перипатетизм і Аквіната. Ідея Бога – це ідея, яка була фундаментом всього релігійного світогляду і має унікальні здібності до сполучуваності. Бог є Єдине і є Першодвигун, Бог є причина виникнення Універсуму. Сам А. Лавджой зауважує: «Єдине стало логічною основою і динамічним джерелом існування тимчасового, речового, гранично різноманітного і строкатого універсуму. Затвердження *omne bonum est diffusivum sui* [все благе є поширення самого себе] (як це було виражено в Середні століття) робить його (універсуму) виникнення свого роду аксіомою метафізики. Цим поворотом в європейську філософію і теологію була введена комбінація ідей, яка протягом століть виступала основою безлічі найбільш характерних внутрішніх конфліктів, логічно і емоційно контрастуючих течій, які супроводжували цю філософію і теологію. Даною комбінацією ідей був концепт Двох-Богів-в-Одному (принаймні – двох), концепт бо-

жественної повноти (completion), яка не завершена в собі, оскільки вона не може бути такою без існування (такого буття) інакше, ніж вона, і неминуче неповного; незмінного, яке вимагає мінливого і саме виражається в ньому; абсолюту, який є, тим не менш, не повним абсолютотом, оскільки співвідноситься (принаймні як імплікації і причини) з сутностями, чия природа не є його природа і чие існування і постійна мінливість протилежна непорушності його субстанції» [Лавджой 2001: 52-53]. Як бачимо, звернувшись до будь-якої елементарної ідеї, виокремивши її, історик прагне простежити її розвиток не в одній тільки області, де вона так чи інакше представлена, а в багатьох, якщо не у всіх, як би ці області не називалися: філософія, наука, література, образотворче мистецтво, релігія.

Ідея Бога пережила безліч трансформацій, її сполучуваність з іншими ідеями дала можливість теологам легко аполілогізувати ідею Бога. Сама ідея Бога складається з багатьох ідей, які потім стали інтерпретуватися як «властивості» Бога. Таким чином, «Великий ланцюг буття» можна розуміти як гармонійну структуру, де поєднання ідей утворювали системи ідей, а через них і світогляду, картини світу. Сама філософія – це сплетіння різних ідей, антична ідея Єдиного активно використовувалася представниками схоластики і філософами Нового часу. Ідея атома стала фундаментом для французького матеріалізму і пізніше трансформувалася в фізикалізм, також, ідея про дискретність матерії вплинула на розвиток математики через апорії Зенона. Весь процес розвитку філософської та наукової думки – це процес трансформацій ідей шляхом їх комбінацій і елімінації. Логічні позитивісти намагалися елімінувати ідею Бога, оголосивши війну метафізиці, ввівши протокольні пропозиції і тест на науковість за допомогою верифікації, таким чином, мають місце найрізноманітніші точки зору. Ми не будемо озвучувати сотні ідей, які породили такі титани античності як Демокрит, Геракліт, Платон, Аристотель, Плотін, Епікур, бо самі філософські вчення Нового часу говорять нам про наявність комбінацій, які були необхідні. Ідею Бога за допомогою комбінаторного ме-

тоду трансформували в одну з найзначніших «ланок».

Не будемо забувати і про важливі логічні кола Луллія, де ідея Бога – «А» (одне з кіл), займала центральну позицію і через неї комбінаторним шляхом утворювалися різні композиції світобудови: «Мистецтво Луллія полягає головним чином в тому, щоб перш за все узгодити початки, з яких обов'язково підуть бажані для нього висновки. Але технічні засоби, за допомогою яких він сподівається дістатися навіть до невігласів і переконати невіруючих, містили в собі зародок ідеї з дивовижною долею: обертові малюнки, де Раймунд зобразив свої основоположні поняття, є першим досвідом в області «мистецтва комбінаторики», яке багато пізніше мріяв створити Ляйбниц, який згадує про це, та про свого середньовічного попередника» [Жильсон 2010: 351].

Ще одним важливим компонентом в пізнанні ідеї Бога і її багатогранності є стаття «Правила гри в бісер», де ми зустрічаємо дуже цікаве зауваження: «Тут хотілося б пояснити наступне. Деякі філософи, яких традиційно зараховують до атеїстів, на перший погляд, визнавали існування богів. Наприклад, згідно з вченням Демокрита і Епікура, боги існують. Але вони являють собою поєднання особливо тонких атомів, які існують довго, але не вічно. Але ці «поєднання атомів» не тільки не є творцями світу і людини, але взагалі не втручаються в будь-які процеси, які відбуваються в світі (у Епікура боги існують в деяких «світах, що знаходяться між світами»)» [Ерєменко 2010: 3]. На основі даного уривка, автор схильний вважати, що такі типи світоглядів, як міфологічне, релігійне і філософське, мають якийсь загальний каркас, ідея Бога присутня в кожному з них, причому ідею Бога можна інтерпретувати на найрізноманітніші лади. Даний умовивід можна вважати аргументом на користь класифікації світоглядів.

Далі, тепер про логічну сполучуваність на додаток до простої комбінаторної сполучуваності: «У конкретному філософському дискурсі найбільший інтерес представляють зовсім не основи, з яких виходить мислитель, і зовсім не висновки, до яких він приходить. Найцікавіші сумніви, вагання, парадокси, по-

єднання несумісного, сам процес міркування і роздуми. Найцікавіші запитання на кшталт: «Бог всемогутній і благий, чому ж Світ і Людина погіршуються, і чому Світ не має сенсу; і якщо Людина хоча б частково вільна, то наскільки вона може впливати на свою долю і на долю всього Світу?». Або: «Якщо Бога немає, то хто наділив Людину безсмертною душею, хто наділив наш і паралельні світи змістом; і якщо вони не безмежні, то що знаходиться за їх межами, і якщо всі вони припиняться природним шляхом, то що буде після цього?» [Ерёмченко 2010: 92]. Тобто, якщо світ створений благим і всемогутнім Богом, то логічно припустити, що світ не може бути поганим і безглуздим і т.д. І з цього слідства можна вивести і іншу комбінаторну конструкцію. Наприклад: при атеїзмі світ може бути поганим і безглуздим, але це не обов'язково, це залежить від інших компонентів, від його здатності покращуватися як варіант. Чисто комбінаторно, якщо Бога немає, це не обов'язково означає, що світ поганий і безглуздий. Тут Достоевський не правий: «Якщо Бога немає, то все дозволено». Тоді логічно припустити, що Світ і людина можуть гармонійно співіснувати і без ідеї Бога. А як при релігійному дуалізмі? Якщо добрий і злий Бог протиборствують, то який Світ? Чи може він бути хорошим, або може поганим, осмисленим, безглуздим? Тут ми стикаємося з багатьма логічними парадоксами, для вирішення яких необхідна елімінація деяких фундаментальних ідей, в той же час ми можемо спостерігати взаємозв'язок ідей, як одна ідея впливає на іншу, породжуючи якісь емерджентні властивості в системах, наприклад елімінація ідеї Бога призводить до альтернативних світоглядних концептів і пошукам нових відповідей про устрій світобудови, породжуючи теорії біологічної організації життя, де несподівано може з'явитися ідея розвитку від субатомного рівня до рівня всієї біосфери. Наприклад, окремі атоми можуть бути об'єднані в молекули, такі як поліпептидні ланцюги, які складаються і організуються, утворюючи білки, які, в свою чергу, створюють ще більш складні структури.

Як було відзначено мною раніше, «Великий ланцюг буття» багатогранне поняття, і

воно тісно переплітається з семантикою можливих світів через принцип достатку. Орієнтиром в цьому умовиводі для мене стануть Нельсон Гудмен і Алвін Карл Плантінга. Дуже важливо розуміти, що з ідеї Бога можуть еманувати інші ідеї. Якщо виходити з схоластичної позиції, то Бог створив світ дуже розумним і складним. Утворення, як наближення в божественній інтелігенції, є необхідне для людини. Наявність різних світів не говорить нам, що всі світи однакові, що всі світи рівні за розвитком. Ієрархія світів присутня завжди, але це не конкуренція світів, а їх наближення, а саме пізнання «ratio» Бога, його структур, законів як фізичних, так і моральних. Однозначного і кінцевого розуміння світу немає, оскільки світ – це особистість, це Бог, яку / якого неможливо пізнати до кінця, оскільки всі атрибути Бога, але не сам Бог, в русі постійно новоформуються. Особливо яскраво це простежується в пантеїзмі.

У сфері семантики можливих світів є все, що існує, без претензій на взаємовиключність. Причина? Світ можливий, а не необхідний. Якби він був детермінований тільки в одну необхідність, то не було б принципу рекомбінації і комбінування (як властивості утворення), що не вело б до такої палітри багатовидовості всього. І вираз ніколи не втрачає або набуває в актуальності, актуальність застосовна тільки в аргументі, можливо також, що одна ідея може бути в часі більш затребувана, ніж інша. Але ідеї і їх застосування не скасовуються іншими. Немає ідей краще, або гірше: кожна з них є більш-менш доречною в залежності від історико-культурного контексту. Ми в світі плюральності можливих ідей можливого світу без необхідної потреби однієї необхідності, яка скасовує всі можливі можливості.

Висновки.

Таким чином можна прийти до наступних висновків. Артур Лавджой зміг створити прекрасну філософську працю. Йому вдалося проаналізувати шляхи розвитку ідей і створити нову науку. Ланки Великого ланцюга буття утворюються за допомогою комбінаторного методу шляхом синтезу сполучуваних ідей. Великий ланцюг буття (визначаємо як структуру світу) – багатогранне поняття. Автор вва-

жає, що ідеї є ланками ланцюга і саме вони утворюють гармонійну структуру світу. Однією з найзначніших ідей є «ідея Бога», яка ввібрала і поєднала в собі безліч інших ідей, зокрема «ідею Єдиного» і «ідею нерухомого першодвигуна». Важливий внесок в пізнання ідеї Бога внесли: Аристотель, Р.Луллий, Г.Ляйбниць. Світогляди можна розуміти як систему ідей, де фундаментом виступає систе-

моутворююча ідея, однією з таких є ідея Бога, яка присутня в міфологічному, релігійному та філософському світоглядах, що дає можливість їх класифікації за деякими схожим ознаками. Принцип достатку розуміється автором як необхідна ідея повноти, яка є принципом утворення ланок Великого ланцюга і породжує видове різноманіття в світі плюральності можливих ідей.

Бібліографічні посилання

- Гудмен, Н. (2001). *Способы создания миров*. М.: Идея-Пресс; Логос; Практис, 116-253.
- Ерёменко, А.М. (2010). Правила игры в бисер. *Человек*, 1, 79-92.
- Жильсон, Э. (2010). *Философия в средние века: от истоков патристики до конца XIV века*: Пер. с фр., общ. ред., послесл. и примеч. С.С.Неретиной. 2-е изд. М.: Культурная революция, Республика.
- Лавджой, А. (2001). *Великая цепь бытия: История идеи*. Пер. с англ. В.Софронова-Антони. М.: Дом интеллектуальной книги.

References

- Goodman, N. (2001). *Sposoby` sozdaniya mirov* [Ways to create worlds]. М.: Ideya-Press; Logos; Praktis, 116-253. (in Russian)
- Yerömenko, A.M. (2010). Pravila igry` v biser [Rules of the game in beads], *Chelovek*, 1, 79-92. (in Russian)
- Zhilson, E. (2010). *Filosofiya v srednie veka: ot istokov patristiki do koncza XIV veka* [Philosophy in the Middle Ages: From the origins of Patristics until the end of the XIV century]. Per. s fr., obshh. red., poslesl. i primech. S.S.Neretinoj. 2-e izd. М.: Kul`turnaya revolyucziya, Respublika. (in Russian)
- Lavjoy, A. (2001). *Velikaya czep` by`tiya: Istoriya idei* [Great Chain of being: History of Ideas]. (in Russian)